

de allerdaarligste Betalere af Arbejds løn, men hver eneste Gang han i 1916 udbetaler Lønnen til en Arbejder — det er vel 2,000—2,500 Kr. —, putter han samtidig 15,800 Kr. i Aktieselskabets Kasse som Overskud.

Det samme Forhold, kun i endnu stærkere Grad, gør sig gældende ved Sodafabrikkerne. Sodafabrikkerne er maaske ved Siden af Sukkerfabrikkerne den mest udprægede Trust her i Landet. Der er 4 Fabrikker, en i København, en i Odense, en i Aarhus og en i Aalborg, men de drives af samme Selskab. Fabrikkerne beskæftiger 50 Arbejdere. I 1906 var der 15 Fabrikker, nu er der faktisk kun 1, idet samme Selskab, som sagt, driver dem alle. Selskabet har samtidig Aktier i Sodafabrikkerne i Stockholm og Christiania, saa vi er godt paa Veje til en skandinavisk Trust paa Sodafabrikationens Omraade. Disse Sodafabrikker beskæftiger altsaa 50 Arbejdere, 45 Mænd og 5 Kvinder, og de producerede i 1916 Varer for godt og vel 2 Mill. Kr., altsaa lige 40,000 Kr. pr. Arbejder. Sodafabrikkerne gav et Overskud paa 380,000 Kr., altsaa 7,600 Kr. Jeg har forhørt mig om Folkenes Løn paa Sodafabrikkerne i 1916. Deres faste Folk fik 120 Kr. pr. Maaned eller 1,440 Kr. for et Aar. Man vil altsaa se, at hver Gang Sodafabrikkerne udbetaler en Arbejder 1,440 Kr., bliver der et Udbytte paa 7,600 Kr. at overføre til Fabrikernes Kasse. Den Maade, hvorpaa Fabrikkerne fordelte Udbyttet, har ogsaa meget stor Interesse, derfor vil jeg oplyse, at de 380,000 Kr. fordeltes paa følgende Maade: Aktionærerne 120,000 Kr., overført 74,000 Kr., Afskrivninger 24,000, Bestyrelsen 39,000 Kr., Direktøren 26,000, Afdelingsbestyrerne 10,000 Kr., Funktionærer og Arbejdere 15,000 Kr. i Tantième. Man vil altsaa se, at Sodafabrikkerne følger det Princip at lade deres Arbejdere blive delagtige i Overskuddet i Form af Tantième. Saa vidt jeg ved, er der et Par andre Fabrikker, der følger det samme System. Dette System kunde naturligvis praktiseres paa en saadan Maade, at der opstod en vis Fare for de Herrer af Landbostanden. For naar Sodafabrikkerne har 380,000 Kr. i Overskud og kun 50 Arbejdere, kan de uden store Savn for Aktionærerne og Direktøren aflevere f. Eks. 2,000 Kr. til hver Arbejder. De vilde da komme op paa en Løn af 4,000 Kr., og naar man kender Menneskene, kan man gaa ud fra, at der hverken vilde lyde Jammer fra Arbejderne eller fra Fabrikkan-

terne, saa kunde man i skøn Enighed plyndre Befolkningen for saa kolossale Beløb, som der her er Tale om. Dette System har sine Farer. Det være langt fra mig at rette nogen Bebrejdelse mod Sodafabrikkerne for, at de udbetaler deres Arbejdere Tantième. Det meddeles mig, at enhver Arbejder, der havde været paa Fabrikken i 5 Aar, fik 250 Kr., og de, som havde været der 1 Aar, fik 200 Kr. Lønningerne blev saaledes fra 1,700 Kr. ned til godt og vel 1,600 Kr., Prisen paa Soda steg i samme Tidsrum fra 7 til 18 Øre.

Man vil altsaa se, at Resultatet af Sodafabrikernes Virksomhed var, at hele Befolkningen skal betale Soda med 18 Øre pr. Pund i Stedet for 7 Øre. For hver Gang en Arbejder fik en Løn af 1,440 Kr., fik han en Tantième af mindst 200 Kr., men saa blev der 7,600 Kr. tilovers til Fabrikken. Jeg kan nu ikke se, at en saadan Tilstand kan forsvares, og jeg kan ikke forstaa, at nogen kan synes, man skal opretholde den, saa meget mere som Sodafabrikkerne kunde have taget endnu mere, saafremt Staten ikke havde grebet ind med Regulering af Prisen. Saa havde der ingen Grænse været. Der er ingen andre Sodafabrikker her i Landet, der er ingen Konkurrence. Disse Fabrikker er efterhaanden blevet saa mægtige, at jeg aldeles ikke tror paa, at der vil komme nogen som helst Konkurrence fra Udlandet.

Jeg skal af Fabrikker endnu omtale Oliemøllerne, fordi de paa en Maade er lige saa interessante som de to sidst nævnte Fabrikker. Der er 11 Oliemøllevirksomheder her i Landet med 937 Arbejdere. I 1906 var der 16. Her indskrænkes altsaa ogsaa Antallet. Til Gengæld steg Anvendelsen af Hestekræfter fra 864 til over 3,000, saa den tekniske Udvikling fortsættes med rivende Hast. Anvendelsen af Dampmaskiner 3—4-dobles, medens Antallet af Bedrifter gaar tilbage; det er Udviklingen indenfor alle disse monopolagtige Virksomheder. Disse 937 Arbejdere producerede Varer for 104 Mill. Kr. Det vil sige, at for 110,000 Kr. Varer blev der præsteret af hver Arbejder, og 17,000 Kr. var det Overskud, Fabrikkerne havde ved hver Arbejder. Resultatet bliver omtrent det samme, hvad enten man tager de 3 største Virksomheder, eller man tager Aarhus Oliemølle, som er langt den største, alene. De Varer, som produceredes paa Aarhus Oliemølle, hvorved man tjente noget saadant som 8½ Mill. Kr., var først og fremmest Margarine, og derefter var det Foderkager til Landbruget. Naar denne Virksomhed nu